

1 Innehållsförteckning

Om strategirapporten – syfte och upplägg	3
Förklaring av trafikljussystemet	4
1. Sidas bedömning av strategigenomförandet – en sammanfattning.....	5
2. Översikt av strategisammanhanget.....	6
2.1 Förändringar i utvecklingskontexten.....	6
2.2 Sveriges roll i strategisammanhanget	7
2.3 Resultat från andra strategier, synergier och samordning	8
2.4 Lokalt ägarskap.....	10
3. Resultatredovisning.....	11
3.1 Sidas bidrag till förändring på strateginivå.....	11
3.1.1 Analys av portföljen, inklusive integrering av perspektiven.....	11
3.1.2 Sammanfattande resultatanalys på strateginivå.....	14
3.2 Analys och redovisning av resultat per strategimål (inklusive trafikljus).....	15
3.2.1 Stödområde 1: Mänskliga rättigheter, demokrati, rättsstatens principer och jämförbarhet.....	15
Mål 1.1: Stärkt demokratisk samhällsstyrning och respekt för mänskliga rättigheter och rättsstatens principer.....	15
Mål 1.2: Stärkta förutsättningar för ansvarsutkrävande, ökad transparens och minskad korruption.....	16
Mål 1.3: Stärkta förutsättningar för ett jämställt samhälle	18
3.2.2 Stödområde 2: Fredliga och inkluderande samhällen.....	19
Mål 2.1: Stärkta förutsättningar för inkluderande försoningsprocesser samt konflikt- och våldsförebyggande arbete.....	19
3.2.3 Stödområde 3: Migration och återvändande	20
Mål 3.1: Stärkt kapacitet att hantera migration, med fokus på att motverka irreguljär migration, stärka asylhantering och bekämpa migrantsmuggling.....	20
Mål 3.2: Stärkt kapacitet i värdsamhällen för inkludering av flyktingar och internflyktingar ..	21
3.2.4 Stödområde 4: Miljö- och klimatmässigt hållbar utveckling och hållbart nyttjande av naturresurser.....	22

Mål 4.1: Stärkta förutsättningar för minskad miljöpåverkan, hållbar förvaltning och hållbart nyttjande av naturresurser, samt skydd, bevarande och restaurering av biologisk mångfald och dess ekosystem	22
Mål 4.2: Minskad klimatpåverkan, inklusive ökad tillgång till förnybar energi och en högre energieffektivitet	23
Mål 4.3: Förbättrad anpassningsförmåga, stärkt motståndskraft mot klimatförändringar och miljö- och naturkatastrofer	24
3.2.5 Stödområde 5: Inkluderande ekonomisk utveckling.....	24
Mål 5.1: Förbättrade förutsättningar för produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor	25
Mål 5.2: Förbättrade försörjningsmöjligheter för exkluderade eller diskriminerade grupper ...	27
Mål 5.3: Stärkta förutsättningar för en fri, rättvis och hållbar handel	28
4. Implikationer	29
Bilaga 1. Sidas samlade biståndsverksamhet	1
Bilaga 2. Exempel på insatser med könsuppdelad statistik.....	5

Om strategirapporten – syfte och upplägg

Strategirapportens syfte är att rapportera Sidas strategigenomförande till regeringen. Strategirapporten tjänar som underlag till vårsamråden med Utrikesdepartementet (UD) samt till Regeringskansliets (RK) resultatrapporering. Sida är avsändare och UD är målgrupp för och mottagare av strategirapporten.

Vid sidan av strategirapporten redovisar Sida sin verksamhet till regeringen genom årsredovisningen. Strategirapporten går djupare och redogör för strategigenomförandet per strategimål för varje strategi och drar även framåtblickande slutsatser.

Strategirapporten är utformad i enlighet med regeringens riktlinjer för strategier. Strategirapporten ska redovisa, analysera och bedöma resultaten av strategigenomförandet i förhållande till angivna strategimål samt redogöra för implikationer för det fortsatta strategigenomförandet. Vid behov ska rapporten redovisa förändringar i förutsättningarna för genomförandet.

Strategirapporten är en lägesuppdatering av strategigenomförandet och bedömer resultat sedan den senaste strategirapporten. Strategirapporten bygger på det underlag som finns tillgängligt vid tillfället för strategirapportens framtagande, däribland uppdaterad multidimensionell fattigdomsanalys, rapportering, reserapporter, studier, utvärderingar, analyser och anteckningar från partnermöten.

Kapitel 1 sammanfattar med hjälp av trafikljus Sidas bedömning av strategigenomförandet per strategimål. **Kapitel 2** ger en översikt av strategisammanhanget och beskriver den utvecklingskontext i vilken strategin genomförs. **Kapitel 3** redovisar resultat från strategigenomförandet. **Kapitel 4** redogör för eventuella implikationer för det fortsatta strategigenomförandet som Sida vill lyfta till UD.

Förklaring av trafikljussystemet

Trafikljusen är ett signalsystem som sammanfattar och motiverar Sidas nulägesbedömning av strategigenomförandet. Olika aspekter av strategigenomförandet bedöms i strategirapporten för att ge en bild av trender i utvecklingen och hur väl portföljen av insatser och aktiviteter är sammansatt i relation till behoven i kontexten, strategins mål och förväntade resultat. Bedömningen består av ett färgsatt trafikljus samt en motivering.

Trafikljus för utvecklingstrend

Grön: Utvecklingen går framåt	Gul: Utvecklingen har ingen tydlig riktning	Röd: Utvecklingen går bakåt
I förhållande till strategimål/strategi går utvecklingen i kontexten framåt.	I förhållande till strategimål/strategi har utvecklingen i kontexten ingen tydlig riktning.	I förhållande till strategimål/strategi går utvecklingen i kontexten bakåt.

Strategin och dess strategimål anger vad Sidas arbete ska bidra till under en angiven strategiperiod och utgör den huvudsakliga styrningen i strategigenomförandet. Trafikljusbedömning för utvecklingstrend används för att få en snabb uppfattning om utvecklingstrender i de kontexter och tematiska områden där Sida är aktiv.

Sidas insatser och aktiviteter kan vara med och påverka utvecklingstrender inom de områden där vi är aktiva, men trender handlar om större, komplexa och långsiktiga förändringar på nationell, regional och/eller global nivå, där ett stort antal faktorer utanför Sidas kontroll inverkar på utvecklingen i kontexten. Effekten av Sidas arbete bedöms alltså inte i detta trafikljus.

Trafikljus för portföljens sammansättning

Grön: Portföljen är väl sammansatt	Gul: Portföljen behöver mindre justeringar	Röd: Portföljen behöver större justeringar
Portföljen svarar upp mot behoven i kontexten, strategins mål samt förväntas uppnå resultat enligt insatsernas mål.	Portföljen svarar delvis upp mot behoven i kontexten, strategins mål samt förväntas uppnå resultat för en större del av insatsernas mål.	Portföljen svarar inte upp mot behoven i kontexten, strategins mål och/eller förväntas inte uppnå resultat enligt insatsernas mål.

Sida utvecklar och anpassar löpande strategiportföljerna för att upprätthålla en väl sammansatt portfölj. Sida anpassar portföljen genom att förhålla sig till utvecklingsutmaningar i respektive kontext, aktuell styrning samt genom att säkerställa att insatser och aktiviteter förväntas bidra till resultat. Trafikljusbedömningen beaktar och utgår från dessa tre aspekter.

1. Sidas bedömning av strategigenomförandet – en sammanfattning

	 Utvecklings- trend	 Portföljens sammansättning
Stödområde 1 Mänskliga rättigheter, demokrati, rättsstat, jämställdhet		
Mål 1.1 Demokratisk samhällsstyrning, mänskliga rättigheter		
Mål 1.2 Ansvarsutkrävande, transparens, min korruption		
Mål 1.3 Stärkta förutsättningar jämställt samhälle		
Stödområde 2 Fredliga, inkluderande samhällen		
Mål 2.1 Inkluderande försoningsprocesser, konflikt- och våldsförebyggande		
Stödområde 3 Migration och återvändande		
Mål 3.1 Stärkt kapacitet att hantera migration		
Mål 3.2. Inkludering av flyktingar och internflyktingar		
Stödområde 4 Miljö- och klimatmässigt hållbar utveckling		
Mål 4.1 Minskad miljöpåverkan, hållbar förvaltning naturresurser och biologisk mångfald		
Mål 4.2 Minskad klimatpåverkan, tillgång förnybar energi		
Mål 4.3 Anpassningsförmåga och motståndskraft mot naturkatastrofer		
Stödområde 5 Inkluderande ekonomisk utveckling		
Mål 5.1 Produktiv sysselsättning, anständiga arbetsvillkor		
Mål 5.2 Försörjningsmöjligheter för exkluderade grupper		
Mål 5.3 Fri, rättvis och hållbar handel		

2. Översikt av strategisammanhanget

Sverige är en uppskattad samarbets- och dialogpartner med statliga aktörer, civilsamhället och privata sektorn. Sverige har stor synlighet genom sitt långsiktiga stöd till europeisk integration och därmed en unik möjlighet att fortsätta bidra till en positiv utveckling.

Sveriges bilaterala reformsamarbete 2024 för Moldavien uppgick till 229 miljoner kronor¹, vilket är på samma nivå som 2023. Antalet insatser har ökat något från 35, 2023 till 39, 2024. (Tabell 1).

Tabell 1. Nyckeltal

Nyckeltal	Värde
Antal insatser med finansiell aktivitet, 2024	39
Utfall mnkr, insatser med finansiell aktivitet, 2024	229
Antal garantier (pågående under året 2024)	2

2.1 Förändringar i utvecklingskontexten

I juni 2024 godkände EU-kommissionen att Moldavien inleder medlemskapsförhandlingar.² Ett stort och mycket viktigt steg för landets demokratiska och ekonomiska utveckling. Moldaviens regering driver en ambitiös reformagenda med fyra prioriterade områden: modernisera infrastruktur, fred och säkerhet, ekonomisk utveckling, samt rättsreformer.³ Dessa är formulerade som förutsättningar för att genomföra landets utvecklingsplan och har integrerat agenda 2030 och den europeiska utvecklingsplanen de antagit. Särskild fokus görs på de reformer som krävs för att svara upp mot EUs värdegrund: rättsväsende, anti-korruption och att eliminera oligarkers politiska och ekonomiska inflytande vilka är EUs ”fundamentala krav” för den fortsatta medlemsskapsprocessen.

Bortom Sidas kontroll påverkar den geopolitiska kontexten - med Rysslands invasion av Ukraina och hybridhot mot Moldavien utvecklingen. Relationerna till utbrytarregionen Transnistrien och den delvis autonoma regionen Gagauzien är fortsatt ansträngd och Ryssland upprätthåller ett starkt inflytande i båda regionerna.

Den (pågående) energikrisen som till stor del orkestrerats av Ryssland, har medfört stora påfrestningar för samhället. Moldavien tvingades i december köpa gas och el till höga priser på spotmarknaden. Den akuta krisen avröjdes med hjälp av EU och EU:s medlemsstater som har gett finansiellt stöd till att köpa in energi och till nationella sårbarhetsfonden som förmedlar bidrag till ekonomiskt utsatta grupper – cirka 700 000 personer, 30%, av landets befolkning har fått ersättning genom fonden.

I presidentvalen och folkomröstningen om EU-medlemskap, oktober 2024, röstade en majoritet för att Moldavien ska fortsätta vägen mot EU. Den sittande presidenten Maia Sandu, vann i den andra omgången med 55%. I folkomröstningen fick ja-sidan en knapp majoritet med 50,46% av rösterna

¹ Under 2024 gjordes återbetalningar på 6,9 miljoner kronor av icke förbrukade medel i avslutade insatser. Dessa medel investerades i nya insatser. Medräknat återbetalning är det totala utfallet för 2024 235.9 miljoner kronor.

² European Council, 2023-12-15. “Note: European Council Meeting (14 and 15 December 2023) – Conclusions”, item 15. EUCO 20/23, CO EUR 16, CONCL 6.

³ Government of Moldova, 2024-02-21. “The priorities of the Government of the Republic of Moldova”. Presentation av Moldaviens premiärminister Recean vid Development Partners Coordination Meeting.

och att Moldavien ska gå med i EU är nu inskrivet i konstitutionen. Desinformation och falsk ryktesspridning genom sociala medier kantade valkampanjen och röstköp finansierade av pro-ryska grupper förekom i stor utsträckning. Moldaviska myndigheter uppskattar att Ryssland lagt 100 miljoner dollar på olika påverkanskampanjer och röstköp. I båda valen var det röstande i Moldaviens stora diaspora som avgjorde valutkomsten. Parlamentsvalen hösten 2025 kan bli avgörande för Moldaviens fortsatta utveckling och vägval. Det nuvarande regeringspartiet PAS går till val på att fortsätta landets demokratiska utveckling mot ett EU-närmande, men kommer sannolikt inte uppnå en ny parlamentarisk majoritet. Inom oppositionen dominerar f.n. krafter med starka band till Moskva. Det är mycket troligt att Ryssland, månaderna fram till valen återigen kommer att intensifiera hybrid attackerna mot Moldavien.

2.2 Sveriges roll i strategisammanhanget

Sverige för en aktiv roll i givarkoordinering och driver flera stöd i nära samarbete med andra givare, samt verkar genom ONE-UN programmering för en samlad FN-ansats. Sverige var 2023 den femte största givaren efter EU, USA, Norge och Rumänien. Även om utvecklingsbistånd är centralt för EU-integreringsprocessen är biståndets andel av Moldaviens BNP fortsatt lågt (Se tabell 2).

Tabell 2. Givarkontext

Givarkontext	
Biståndets totala andel av samarbetslandets BNP 2022 (%)	6,1
Totalt bistånd till samarbetslandet, miljoner USD, 2023	782,7
De fem största givarna (organisationer och/eller länder), 2023	EU; USA, Norge, Rumänien, Sverige
Sveriges placering bland de största givarna, 2023	5
Strategins andel av det totala biståndet till landet, 2023 (%)	6,3

Sverige deltar i Team Europe genom Kemikalieinspektionen (KemI) i twinningprojektet "Air quality and environment"⁴ tillsammans med Finland (luftkvalité-övervakning) och Litauen (avfallshantering). Trots att projektet startade så sent som i september 2024, så har KemI i nära samarbete med Moldaviens miljöministerium redan tagit fram ett förslag till ny kemikalielagstiftning anpassad till EU:s ramverk och som läggs fram till Moldaviens parlament i februari 2025.⁵ Förutom TEI-initiativet, så genomförs två EU delegerade projekt: Svenska Strålskyddsmyndighetens samarbete med Moldaviska myndigheter för säker förvaring av radioaktivt avfall; EU4Moldova: Startup City Cahul, bygger upp ett regionalt center för entreprenörskap och innovation i södra Moldavien (Tabell 3). I december 2024 utsågs svenska Migrationsverket som huvudansvariga för ett twinningprojekt med syfte att stärka migrationshantering i samarbete med Grekland och Rumänien.

Stödplattformen för Moldavien har utgjort ett viktigt instrument för att skapa ett större momentum i Moldaviens reformarbete mot ett EU-medlemskap. Sveriges ambassad delade ordförandeskapet med Nederländerna fram till september 2024 i arbetsgruppen för reformer inom offentlig förvaltning och offentliga finanser och bidrog till givarsamordning, dialog och mobilisering av stöd till reformerna, inklusive underlag och deltagande vid plattformens högnivåmöten. Moldaviens regering

⁴ EU projekt: "MD 22 NDICI EN 23 (MD/38)".

⁵ Muntlig kommunikation, december 2024, EU:s högnivårådgivare miljö och klimat till Moldavien Justina Grigaraviciene.

har nu omvandlat formatet till en partnerskapplattform för långsiktigt samarbete där regeringen tar ledningen.

Tabell 3. Samverkan inom EU

EU givarkontext	Värde
Lista EU-delegerade samarbeten: Samarbete 1. EU4Moldova: Startup City Cahul 2020-2025 (Planit 13797); Samarbete 2. SSM Radioaktiv avfallshantering Moldavien fas II 2021-2027 (Planit 15432)	1. 6,8 miljoner Euro 2. 2,8 miljoner Euro
Sveriges placering som givare bland EU:s medlemsstater	3
Antalet Team Europa-initiativ (TEI) i samarbetslandet	3
Antalet Team Europa-initiativ (TEI) där Sverige deltar, 2024	1
Antal Team Europa-initiativ (TEI) där Sverige deltar som är ett Global Gateway flaggskepp	
Antal Team Europa-initiativ (TEI) där Sverige deltar som bidrar till prioriterade områden i Global Gateway*	

2.3 Resultat från andra strategier, synergier och samordning

Samarbetet mellan ambassaden, Sida Rissne och UD/EC fungerar väl och har bidragit till synergier inom jämställdhet, demokrati, miljö/klimat och inkluderande ekonomisk utveckling med betoning på EU-närmande. UM Chisinau har noterat ett kraftigt ökat intresse för Moldavien hos svenska myndigheter. I dagsläget har 17 svenska myndigheter verksamhet i Moldavien, varav Folke Bernadotteakademin, Polisen, Kriminalvården, Skatteverket och Tullverket har haft personal på plats under 2024. Myndigheterna är måna om att söka synergier med pågående verksamhet inom Team Sweden. Detta bidrar till ett mer samlat och effektfullt engagemang men innebär också en högre arbetsbelastning för ambassaden, särskilt i uppstartsfaserna. Sida:s bilaterala reformsamarbete med Moldavien har kopplingar till flera svenska strategier och aktörer (Tabell 4).

Strategi för Sveriges reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027: Inom ramen för strategin, där också Moldaviens bilaterala fönster ingår, förs ett nära samarbete med Sidas regionala insatser och med andra svenska aktörer:

- Folke Bernadotteakademin (FBA) har sedan hösten 2024 en specialist stationerad på UM Chisinau som syftar till att fördjupa FBA:s arbete med säkerhetsfrämjande och resiliens. Fokus ligger på att stärka moldaviska strategiska institutioners kunskaper om hur hybridhot kan analyseras och bemötas genom stärkt samhällsstyrning och samverkan. Den andra utgåvan av Sprint-programmet (Sprint 2.0) genomfördes 2024 med 24 deltagare från Moldavien, som genom utbildningen har stärkt sina kunskaper att driva modernisering, reformer och EU-anpassning av offentlig förvaltning enligt demokratiska principer.⁶ FBA utförde serien av utbildningar i samarbete med amerikanska National Democratic Institute (NDI).⁷ FBA bidrog också med stöd till Moldaviens EU-närmande genom en placerad expert på och besökande experter till samordningskontoret (Bureau for European Integration).

⁶ FBA, 2024. *Moldova Strengthens Public Administration with SPRINT 2.0*. (fba.se/News/...).

⁷ NDI har i och med USA:s regeringsbeslut i februari 2025, tvingats lägga ner sin verksamhet och kan därmed inte fortsätta samarbetet med FBA i sin nuvarande form.

Syftet är att stödja kontorets förmåga till samordning och samverkan samt bistå med nyckelkompetens kopplat till ansvarsfulla och effektiva reformprocesser. FBA:s stöd till Inrikesministeriets satsning på myndighetschefer i ”att leda för jämställdhet” (Gender Responsive Leadership) har tydliga *synergieffekter* med det Sida-finansierade polis-samarbetet och har lett till ett planerat ökat samarbete för 2025 som inbegriper en gemensam (FBA + SE polisprojekt) utbildnings-serie för seniora chefer inom den moldaviska polisen.

- Kommerskollegium, genom programmet ”Open Trade Gate Sweden”, stärker handelsutbytet mellan Moldavien och Sverige. 6 av de 12 moldaviska IT-företag som deltog under programmets pilotsatsning fortsätter att undersöka den svenska marknaden och två företag har nu kontrakt med svenska motparter.⁸
- Svenska Institutet bidrog till den nionde utgåvan av Moldox dokumentärfestival. Moldox, startade genom ett samarbete mellan en svensk och en moldavisk dokumentärfilmare och har under åren växt till ett regionalt event där centrala frågor för demokratisk utveckling, EU-närmande och inkludering av utsatta grupper och minoriteter tas upp. Moldox har under åren också byggt upp en aktiv grupp av moldaviska dokumentärfilmare som håller internationell kvalitet.⁹
- Eastern Europe Energy Efficiency and Environmental Partnership (E5P). UD förmedlade via Sida i december 2023 ytterligare ett för Moldavien öronmärkt tillskott till fonden på 200 miljoner kronor. Av dessa, har 170 miljoner nu lagts till bidragsdelen till ett 326 miljoner euro lån genom EBRD och EIB för att modernisera fjärrvärmedistributionen med en energieffektivisering på cirka 30% i bostäder för 400 000 invånare i huvudstaden Chisinau.¹⁰
- Green Agenda – Regional Eastern Europe, 2023-2026 (Planit 16021), Sida regionalt program som genomförs av Stockholm Environment Institute (SEI) i samarbete med lokala partner, svarar väl på nationella behov i Moldavien. Till exempel har ett utkast till lag (anpassad till EUs ramverk) för återanvändning av renat kommunalt avloppsvatten för bevattning i jordbruket tagits fram i samarbete med Moldaviens miljöministerium och EUs högnivårådgivare för klimat och miljö.
- PRoCredit Bank Moldova Portföljgaranti, ny garanti på 70 miljoner SEK, med syfte att öka tillgång till kapital för grön omställning, ökad produktivitet och konkurrenskraft hos mikro-små- och medelstora företag. Insatsen bereddes i nära samarbete mellan UM Chisinau, Sida-Garanalys och Sida-Europa.¹¹
- Reconomy EaP, 2023-2026, Sida Europas regionala marknadsutvecklingsprogram som implementeras av Helvetas (Planit 14713) genomför en rad aktiviteter där moldaviska partner till UM Chisinau deltar. Till exempel en workshop om cirkulär ekonomi och hållbart i textilbranschen i Chisinau, november 2024.

Sveriges globala strategi utvecklingssamarbete inom hållbar ekonomisk utveckling 2022-2026: ILO:s pilotprojekt för alternativa modeller för barnomsorg genomförs i samarbete med UN Women och Moldaviens Ministry of Labour and Social Protection. Under 2024 togs ett lagförslag fram till

⁸ Kommerskollegium, 2024. *Moldovan IT companies get to know the Swedish market*. (kommerskollegium.se)

⁹ Moldox, 2024. *Moldox – International documentary film festival for social change, IX edition*. (moldoxfestival.com).

¹⁰ E5P, 29 november 2024. *Minutes of the 14th E5P Assembly of Contributors*.

¹¹ Sida, 2024. *ProCredit Bank Moldavien Portföljgaranti*. Planit 16906. Dox 24/000637.

Moldaviens parlament som ska ge bättre arbetsvillkor och sjukförsäkring till de personer som arbetar i barnomsorg utanför de kommunala förskolorna.¹²

Swedfund: I Moldavien har Sida ett mycket bra Team-Sweden samarbete med Swedfund. Under året har en rad samarbetsområden öppnats med konkreta synergier med Sidas insatser och E5P/EBRD:s investeringar inom miljö/avfallshantering och energieffektivisering.

Europarådet regionalt ÖstP:s handlingsplan för att främja mänskliga rättigheter och rättsstatens principer.

Tabell 4. Utfall till landet per strategi, 2024 alternativt Utfall per land/region under strategin

Synergier	Utfall, mnkr
Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	243,8
Utvecklingssamarbete med det civila samhället 2024	6,8
Innovation partnerskap och Kapacitetsutveckling 2024-2028	2,4
Kapacitetsutveckling, partnerskap och metoder som stöder Agenda 2030 för hållbar utveckling 2018-2022	2,4
Reformsamarbete med Västra Balkan och Turkiet 2021-2027	1,1
Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer 2024-2028	0,8
Stöd genom svenska organisationer i det civila samhället 2016-2022	0

2.4 Lokalt ägarskap

Historiskt har Moldavien fört en politisk balansgång där de sökt hålla dialogen med EU öppen, samtidigt som de sökt skydda nationella oligarkers intressen genom att upprätthålla starka politiska band med Ryssland. När den EU-vänliga partikoalitionen PAS fick regeringsmakten 2021, skedde en markant förändring bort från den ryska intressesfären och en tydlig inriktning mot ökad EU-integrering. Samtidigt antogs ambitiösa utvecklingsmål i linje med Agenda 2030.¹³ Moldaviens regering har visat på ett starkt ägarskap och reformvilja mot en modernisering av landets institutioner och lagar i linje med EU:s ramverk. Att EU beviljat Moldavien kandidatstatus är ett tydligt exempel det starka ägarskapet. Som framgår av tabell 5, så svarar målen för Sveriges reformstrategi med Östeuropa väl mot Moldaviens egna prioriteringar, såsom i att främja en hållbar och inkluderande ekonomisk utveckling, miljömässigt hållbar utveckling och ett mer jämlikt, rättvist och fredligt samhälle.

¹² ILO. 27 januari 2025. *ILO initiative empowers young mothers to enter the workforce in the Republic of Moldova*. (ilo.org/...).

¹³ Government of the Republic of Moldova, 23 september 2022. *The National Development Strategy Moldova 2030*.

Tabell 5. Huvudprioriteringar i Moldaviens nationella utvecklingsstrategi "Moldova 2030"

Strategimål	Landets prioritering
Hållbar och inkluderande ekonomi	Förbättra befolkningens levnadsvillkor, tillgång till offentlig service och infrastruktur, bättre inkomster och minska ekonomiska skillnader i samhälle
Stärkt personal- och socialt kapital	Utbildning av kvalitet för alla, garantera ett starkt och inkluderande socialt skydd och god balans mellan arbete och tid för familjen.
Effektiv offentlig styrning och ett fredligt samhälle	Effektivare institutioner som behandlar människor mer rättvist, som en grundsten i att främja ett fredligt samhälle
Hälsa och hälsosam miljö	Säkra människors fundamentala rättigheter till en god och hälsosam miljö

3. Resultatredovisning¹⁴

3.1 Sidas bidrag till förändring på strateginivå

3.1.1 Analys av portföljen, inklusive integrering av perspektiven¹⁵

Insatsportföljerna är över lag väl sammansatta och svarar väl mot strategins mål. Utfall per strategimål framgår av tabell 6. Som framgår av diagram 1 var fördelningen över stödområdena: "Mänskliga rättigheter, demokrati" 37%; "Fredliga samhällen" 18%; "Miljö och klimat" 15%; och "Inkluderande ekonomisk utveckling" 29%.

Tabell 6. Utfall och antal insatser per strategimål, 2024

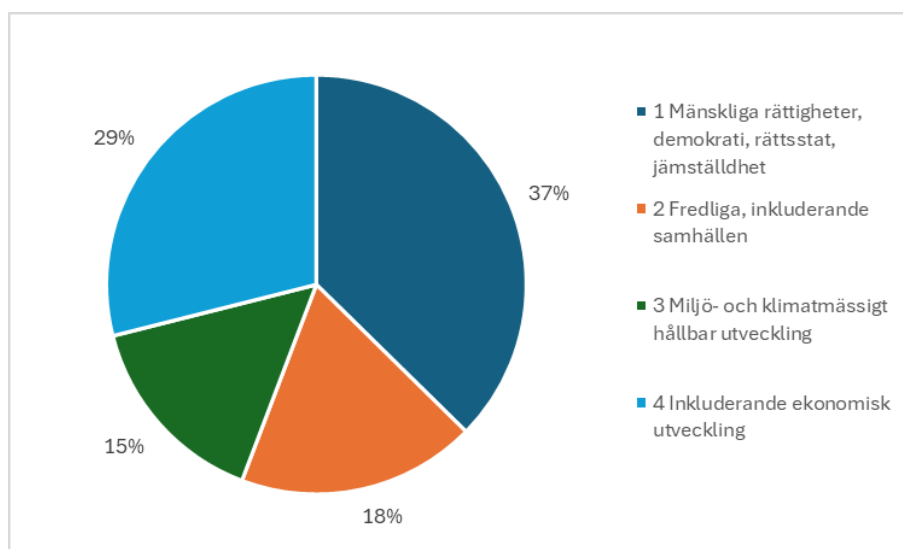
Strategimål	Utfall, mnkr	Antal insatser
EE2021a1 - Stärkt demokratisk samhällsstyrning och respekt för mänskliga rättigheter och rättsstatens principer	39,0	18
EE2021a2 - Stärkta förutsättningar för ansvarsutkrävande, ökad transparens och minskad korruption.	29,7	9
EE2021a3 - Stärkta förutsättningar för ett jämställt samhälle	16,8	7
EE2021b1 - Stärkta förutsättningar för inkluderande försoningsprocesser samt konflikt- och våldsförebyggande arbete	42,1	12
EE2021c1 - Stärka förutsättningar för minskad miljöpåverkan, hållbar förvaltning och hållbart nyttjande av naturresurser samt skydd, bevarande och restaurering av biologisk mångfald och dess ekosystem	23,4	7
EE2021c2 - Minskad klimatpåverkan, inklusive ökad tillgång till förnybar energi och en högre energieffektivitet	4,8	3

¹⁴ I kapitlet används begreppet "utfall". Med utfall avses utbetalade medel minus återbetalade medel.

¹⁵ De perspektiv som ingår är fattiga människors perspektiv på utveckling och ett rättighetsperspektiv samt de tre tematiska perspektiven: ett jämställdhetsperspektiv, ett miljö- och klimatperspektiv och ett konfliktperspektiv. Integrering av dessa redovisas mot bakgrund av att detta varit ett krav i den styrning som varit aktuell under rapporteringsperioden.

EE2021c3 - Förbättrad anpassningsförmåga och stärkt motståndskraft mot klimatförändringar och miljö- och naturkatastrofer.	6,8	3
EE2021d1 - Förbättrade förutsättningar för produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor	32,1	5
EE2021d2 - Förbättrade försörjningsmöjligheter för exkluderade eller diskriminerade grupper	14,5	7
EE2021d3 - Stärkta förutsättningar för en fri, rättvis och hållbar handel	19,6	5

Diagram 1. Utfall per tematiskt stödområde (%)

Reformstrategin bidrar till åtta av de globala utvecklingsmålen. Största utfallet är mot fredliga samhällen (16), jämställdhet (mål 5), samt anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt (8). Utfallet mot "god utbildning för alla" (4) avser inte direkt stöd till utbildningssektorn (vilket inte omfattas av strategin), utan satsningar på kapacitetsutveckling, att främja entreprenörskap och för kvinnor och flickor att välja yrken inom de sektorer i Moldavien som har störst utvecklingspotential (Tabell 7).

Tabell 7. Utfall och antal insatser per globalt mål (Agenda 2030), 2024

SDG mål *)	Utfall, mnkr	Antal Insatser
16 - Fredliga och inkluderande samhällen	130,1	22
5 - Jämställdhet	112,6	14
8 - Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt	99,5	9
4 - God utbildning för alla	48,5	2
10 - Minskad ojämlikhet	22,4	3
15 - Ekosystem och biologisk mångfald	19,4	5
13 - Bekämpa klimatförändringarna	8,6	3
12 - Hållbar konsumtion och produktion	8,1	2
7 - Hållbar energi för alla	7,5	2
17 - Genomförande och globalt partnerskap	7,2	1

9 - Hållbar industri, innovationer och infrastruktur	6,6	1
1 - Ingen fattigdom	5,0	1
2 - Ingen hunger		
<i>*Notera att en insats kan ha flera SDG-mål. Antalet insatser i denna tabell går därmed inte att jämföra med övriga tabeller.</i>		

De största samarbetsparterna i utbetalade medel är multilaterala organisationer, följt av offentliga institutioner. Att de multilaterala har största andelen beror främst på att de dels: har kapacitet att hantera och följa upp större program, där de i sin tur vidareförmedlar till offentliga institutioner och andra lokala partner; dels att de kan verka i politiska komplexa kontexter som i utbrytarregionen Transnistrien. Inom stöd till offentliga organisationer har 17 svenska myndigheter samarbete med Moldaviska motparter. Något direkt finansiellt stöd ges dock inte till moldaviska offentliga institutioner. Civilsamhällets organisationer och privatsektorn spelar en viktig roll även om de direkta utbetalningarna till dessa grupper är mindre (Tabell 8).

Tabell 8. Utfall per partnerkategori, 2024

Partnerkategori	Utfall, mnkr	Procent
Multilaterala organisationer	82,9	36,2%
Offentliga institutioner	77,7	34,0%
Icke-statliga organisationer (NGOs) och civilsamhälle	60,3	26,4%
Privatsektor	7,7	3,4%
Övriga	0,2	0,1%

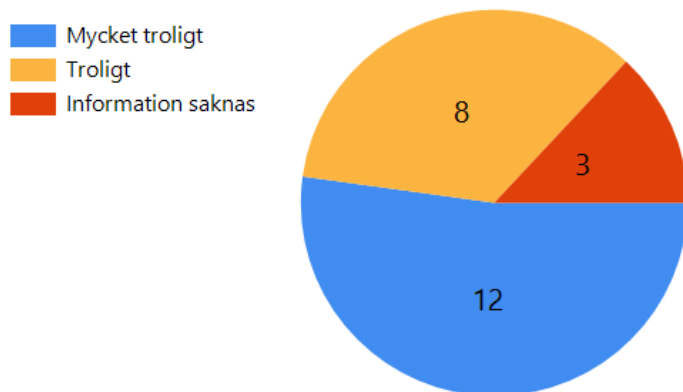
Tabell 9. Policymarkörer, 2024

Markörer	Andel delsyfte	Andel huvudsyfte
Miljö- och klimat	0,9%	8,6%
Jämställdhet	45,9%	9,6%
Konflikt	32,5%	5,9%

Majoriteten av de bilaterala insatserna förväntas uppnå uppsatta mål. De tre insatserna där "information saknas" avser kortare konsultuppdrag, som till exempel systemrevision av nya partner och har därmed inte bedömts i Trac enligt detta kriterium (diagram 2). Se också kommentar i kapitel 4, för implikationer av att USAID:s stöd stoppats.

Diagram 2. Sannolikheten att insatserna under strategin når sina mål

Diagram 1. Sannolikheten att insatserna under strategin når sina mål

3.1.2 Sammanfattande resultatanalys på strateginivå

Sidas reformsamarbete med Moldavien är strategiskt sammansatt, med insatser som konkret bidrar till Moldaviens demokratiska och ekonomiska utveckling på vägen mot EU-medlemskap.

Reformsamarbetet bidrar till att öka Moldaviens motståndskraft i ett utsatt politiskt läge. Sverige finns genom reformsamarbetet med i normativ dialog i reformer och anpassning mot EU:s regelverk. Sida har 7 insatser som direkt stöder lagreformer inom 8 av de 35 förhandlingskapitlen.¹⁶

Partnerskapet med civilsamhället är mycket väl etablerat och bygger på långsiktigt kapacitetsstärkande inom samtliga av strategin tematiska områden.

Samarbetet mellan svenska och moldaviska myndigheter är väl utvecklad och mycket uppskattat. 17 svenska myndigheter har samarbeten i landet och verkar för att modernisera till exempel skatte-, polisväsendet och kriminalvården.

Sida arbetar inte direkt med Moldaviens rapportering mot klimatmålen (NDC) men har stött en rad viktiga processer mot förbättrad miljö och minskad klimatpåverkan. Till exempel har Sida genom civilsamhällesorganisationer stött framtagandet av landets nationella miljöstrategi, kommunikationsstrategier om miljö, vattenresurser och avfallshantering, ny lag för producenters miljöansvar. Genom tre av de bilaterala insatserna har stöd getts till grön omställning till småföretagare, genom bidrag till investeringar i solpaneler och energieffektivare maskiner inom textilindustrin. En regional insats ger stöd till Moldaviens strategi för kolneutralt samhälle 2050.

Sida ger stöd till centrala reformer av rättsväsendet, inom offentlig förvaltning och med att stärka kvinnors rättigheter och motverka könsbaserat våld. Ett viktigt arbete genom FN och lokala civilsamhällesorganisationer utförs i utbrytarregionen Transnistrien för att stärka kvinnors rättigheter i en komplicerad kontext.

Stödet till ekonomisk utveckling har med framgång stött utvecklingen av IT, kreativ industri och textil/mode-sektorerna och har också skapat handelssynergier mellan moldaviska och svenska aktörer.

¹⁶ Negotiating chapters: (1) Free movement of goods; (7) Intellectual Property Rights; (12) Food safety; (16) Taxation; (20) Industrial policy; (23) Judicial reforms, fundamental rights; (24) Rule of law, freedom, security; (27) Environment, climate.

Presidentvalet och EU-folkomröstningen 2024 visade på stora åsiktsskillnader mellan huvudstaden Chisinau och övriga Moldavien. Sida har ett väl utbyggt nätverk av samarbetspartner som verkar i hela landet, men Sida behöver stärka dialogen med partner för att ytterligare stärka närvaro och synlighet på landsbygden. Särskilt viktigt är att öka stödet till de organisationer som arbetar för att motverka desinformation och säkerställa att demokratiska val till Moldaviens parlament som är planerade till hösten 2025.

3.2 Analys och redovisning av resultat per strategimål (inklusive trafikljus)

3.2.1 Stödområde 1: Mänskliga rättigheter, demokrati, rättsstatens principer och jämställdhet

Mål 1.1: Stärkt demokratisk samhällsstyrning och respekt för mänskliga rättigheter och rättsstatens principer

Utvecklingstrend

Moldavien har en ambitiös reformagenda och fortsätter att ta viktiga steg i reformer för demokratisk samhällsstyrning. Rättssektorn och korruptionsbekämpning är prioriterade. Moldavien har också klättrat i internationella rankingar vad gäller rättsstatens principer.¹⁷ Utvecklingen präglas av optimism och politisk reformvilja med sikte på EU-medlemskap. I juni 2024 gav EU sitt godkännande till att Moldavien nu kan påbörja de formella medlemskapsförhandlingarna.

I november hölls presidentval och folkomröstning om EU-medlemskap. Den sittande presidenten, Maia Sandu, blev omvald. Likaså röstade en majoritet för EU-medlemskap, vilket nu är inskrivet i landets konstitution. Enligt internationella valobservatörsinsatser var valen väl genomförda, samtidigt som valprocessen präglades av rysk påverkan.¹⁸

Reformer av den offentliga förvaltningen pågår i enlighet med EU-kommissionens kriterier för effektivisering, digitalisering, transparens och förbättrad kvalitet av samhällstjänster. Konkreta steg tas för kommunsammanslagning och förbättrad utbildning av offentliganställda. Juridiska ramverk för mänskliga rättigheter har stärkts i linje med internationella konventioner och en ny myndighet med uppdrag att förebygga våld mot kvinnor och våld i hemmet har etablerats.¹⁹ Kvinnors deltagande i samhället och i politik visar på fortsatta framsteg, även om stora utmaningar kvarstår vad gäller våld i hemmet och mödradödlighet.²⁰

Samtidigt som Moldaviens regering vidtar åtgärder, går många reformprocesser långsamt och förtroendet för rättssystemet bland befolkningen är lågt.

Oppositionen, civilsamhälles organisationer och företagens branschorganisationer har kritiserat många lagreformer, då de ofta genomförts snabbt utan tillräckligt transparenta

¹⁷ Word Justice Project, 2024. *Rule of Law Index, 2024*. Sida 11. Enligt WJP visar Moldavien på en uppåtgående trend och rankas 64 av 142 länder, upp 4 placeringar sedan 2023.

¹⁸ ENEMO, november 2024. *Final Report International Election Observation Mission Moldova*.

¹⁹ European Commission, 30 oktober 2024. *Republic of Moldova 2024 Report*.

²⁰ Centrul parteneriat pentru Dezvoltare, 8 mars, 2024. *Indexul Egalitatii de gen 2024*. Progen.md.

konsultationsprocesser. Implementering av nya lagar brister i många fall. Brott mot mänskliga rättigheter förekommer, inklusive undermåliga fängelseförhållanden och diskriminering.²¹

Portföljens sammansättning

Portföljen är väl sammansatt och svarar upp mot strategimålet. Sammantaget 18 insatser²² bidrar till målet med utfall på 39 miljoner kronor 2024. Stödet genom FN, civilsamhället och svenska myndigheters samarbeten bidrar till att reformera rättsväsendet och stärka kvinnors rättigheter (omfattar mål 1.1, 1.2 och 1.3). Sverige för en aktiv dialog i centrala reformer av rättssystemet, offentlig förvaltning, jämställdhet och i att motverka könsbaserat våld. Framgångsrika insatser ökar ungdomars samhällsengagemang, samt stärker jämställdhet och barns rättigheter.

Exempel på resultat:

- Women's Law Centre startade för tio år sedan med juridisk pro-bono hjälp till kvinnor utsatta för våld. Verksamheten har växt och har under ett antal år haft stöd från Sida. Förutom det fortsatta arbetet med juridiskt stöd är de nu en viktig remissinstans i nationell policyutveckling.²³
- Organisation Artemida har under flera år utfört ett innovativt arbete i norra Moldavien att motverka våld mot kvinnor, där de skapat ett effektivt samarbete med lokala institutioner, såsom hälso- och socialvård, skolor, polis och NGOs. I verksamheten ingår förebyggande på ett tidigt stadium i skolor, skyddade boenden, och beteendeterapi för både kvinnor som varit utsatta för våld såväl som med förövare.²⁴
- Ett effektivt samarbete mellan de svenska och moldaviska skattemyndigheterna ledde i september 2024, till att Moldaviens skattemyndighet godkändes av OECD att dela information med andra länder - ett mycket viktigt steg för Moldavien i att delta i internationellt samarbete med syfte att begränsa skatteflykt²⁵
- Sida ger stöd till lokala organisationer som utför ett viktigt arbete med att utbilda politiskt tillsatta och tjänstemän på kommunal nivå i demokratisk styrning, transparens och ansvarsutkrävande.²⁶ Ett nytt samarbete med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) som syftar till att stödja Moldaviens reform för modernisering av kommunal förvaltning.²⁷

Mål 1.2: Stärkta förutsättningar för ansvarsutkrävande, ökad transparens och minskad korruption

Utvecklingstrend

Moldaviens regering har antikorrupktion och rättsreformer högt på agendan. Befolkningen anser också att korruptionen minskar. Moldavien har under 2024 klättrat ytterligare en position i

²¹ UN General Assembly, november 2022. "National report submitted in accordance with paragraph 5 of the annex to Human Rights Council resolution 16/21 – Republic of Moldova". Human Rights Council Universal Periodic Review.

²² Observera att flertalet insatser inom den bilaterala ramen svarar upp mot mer än ett strategimål.

²³ Sida 2024. "Core support Women's Law Centre 2023-2027". Planit 16717.

²⁴ Sida, 2024. Artemida: Combating violence against women, Moldova 2024-2028. Planit ID 17196.

²⁵ Moldova State Tax Service, 8 oktober 2024. Minutes of the Meeting - Steering Committee of the Project Agreement between the State Tax Service (STS) and the Swedish Tax Agency (STA), sida 2. och OECDs ramverk: International Standards for Automatic Exchange of Information in Tax Matters.

²⁶ Sida, 2024. Core support Centre for Policies and Reforms 2022-2025. Planit 15940.

²⁷ Sida, 2024. SALAR Inception: Support to Public Administration Reform in Moldova 2024. Planit ID 17090.

internationella rankningar och tio positioner över det senaste decenniet.²⁸ Stora ansträngningar görs för att reformera domstols- och åklagarväsendet mer transparent och effektivt och trenden går i en positiv riktning, även om det finns starka krafter som tjänar på att behålla status quo och därmed söker bromsa reformerna. Europeiska kommissionen betonar vikten av fortsatt reformer nu när Moldaviens EU-medlemskapsförhandlingar startar.²⁹

Desinformation är en central del av Rysslands hybridkrig mot Moldavien som särskilt påverkar den rysktalande befolkningen. Mediasektorn är polariserad och ägarskapet koncentrerat. Oberoende media saknar ofta finansiering och har svårt att nå ut utanför de stora städerna samtidigt som digitala sociala medier får ökat inflytande. Pressfriheten bedöms minska i och med att oberoende media har sämre tillgång till reklamintäkter och journalister ofta väljer att följa partilinjer i stället för att kritiskt granska.³⁰

Portföljens sammansättning

Portföljen har utvecklats för att anpassas i takt med att kontexten förändrats, är väl sammansatt och svarar upp mot strategimålet. Nio insatser bidrar till målet med ett utfall på 29,7 miljoner kronor 2024. Stödet till Moldaviens agenda för digitalisering av offentliga myndigheter och tjänster och till transparens i offentligt beslutsfattande ökar rättssäkerheten och bidrar till minskad korruption.³¹ Detta stöd relaterar till samtliga av strategins målområden. Sida stödjer ett stort antal civilsamhällesorganisationer som verkar för ökad transparens, antikorruption och oberoende media. Hösten 2024 startade ett nytt samarbete med moldaviska justitieministeriet och International Development Law Organisation (IDLO) för att ytterligare stärka digitalisering och antikorrupsionsarbetet inom rättsväsendet.³²

Exempel på resultat:

- Genom Internews ges stöd till att stärka kvalitén och resiliensen hos oberoende media. 13 media outlets har förbättrat kvalitén på analys, mediabevakning, ökat cybersäkerhet, och i att motverka desinformation och politisk påverkan.³³
- Genom Internews ökade 145 lärare och 3 000 skolelever sina kunskaper i kritiskt tänkande och om desinformation och falska nyheter som sprids genom sociala medier.
- På myndigheten som överser mediaföretag i landet, "National Audiovisual Council", har genom Internews, 16 experter ökat sina kunskaper om hur säkra ett fritt och oberoende media i landet.
- Korruptionen minskar i Moldavien: En statistiskt väl underbyggd studie finansierad av Sida, visar på att Moldaviens företagssektor bedömer att korruptionen minskar och att det blivit lättare att driva affärsverksamhet. Till exempel så säger 43% av de tillfrågade att korruption påverkar affärsverksamheten i mycket liten grad idag, jämfört med endast 16% för sju år sedan. Skatteverket är den myndighet med störst förtroende, med 67,8% 2024, jämfört med

²⁸ Transparency International, 2024. *Corruptions Perceptions Index – Moldova 2024*.

²⁹ European Commission, 30 oktober 2024. *Republic of Moldova 2024 Report - Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of Regions – 2024 Communication on EU enlargement policy*. Commission Staff Working Document, sida 5.

³⁰ Reporters without Borders, 2024: gått neråt från 28e till 31 plats i rankning Reporters without Borders, 2024. "2024 World Press Freedom Index – journalism under political pressure".

³¹ Sida, 2021. "EEF: Engaging Citizens, Empowering communities 2021-2025". Planit 14798.

³² Sida, November 2024. *Advancing integrity and transparency for a modern justice sector 2024-2027* (Planit 17040).

³³ Sida, 2024. *Internews: Media Literacy and Moldovan Media 2022-2025*. Planit 15947.

49,2% 2017, vilket ger en god indikation på att det långsiktiga reformsamarbetet mellan det svenska och moldaviska skattemyndigheterna ger effekt.³⁴

- Sida:s nystartade stöd, hösten 2024, genom IDLO har i nära samarbete med EU-delegationen redan gett en katalytisk effekt, genom att nu Moldaviens Nationella Center för Antikorrupktion (NAC) och den Europeiska Åklagarmyndighet tecknat samarbetsavtal för att anpassa Moldaviens lagstiftning på området till EU:s ramverk och samverka vid misstänkta korruptionsfall över landsgränserna.³⁵

Mål 1.3: Stärkta förutsättningar för ett jämställt samhälle

Utvecklingstrend

Moldavien har de senaste åren sett fler kvinnor på höga positioner, inklusive landets president och ett ökat antal kvinnliga borgmästare. Den moldaviska regeringen har inrättat en myndighet som ska bekämpa könsbaserat våld, samtidigt som diskriminering mot kvinnor är fortsatt utbredd. Moldaviens rankning i jämlikhetsindex visar på en fortsatt positiv trend och rankas 2024, som 13 av 146 länder, en förbättring från 19e plats 2023.³⁶ Diskriminering av LGBTQI+-personer är dock fortsatt utbredd. Hatbrott rapporteras från minoriteter och från den judiska församlingen utan tydlig respons från rättsväsendet. Kränkande retorik om HBTQI+-personer är vanligt förekommande i desinformationsnarrativ om EU.

I utbrytarregionen Transnistrien har de-facto myndigheterna begränsat förutsättningarna för jämställdhet. Kvinnor är uteslagna från över 300 yrken och våld i hemmet utan svåra kroppsskador klassificeras, enligt rysk förlaga, som en administrativ överträdelse snarare än brott.

Familjer och äldre på landsbygden, samt personer med funktionshinder hör till de mest fattiga grupperna i samhället. En fjärdedel av befolkningen har så låga inkomster att de inte täcker basbehoven.³⁷

Portföljens sammansättning

Portföljen är väl sammansatt och svarar mot strategimålet. Sju insatser med ett utfall 2024 på 16,8 miljoner. Sverige har en framträdande roll i att främja jämställdhet i Moldavien, genom reformsamarbetet såväl som politiskt. Partnerskapet med strategiskt viktiga aktörer som UN Women och lokala civilsamhällesorganisationer ger god synlighet för svenska kärnfrågor och har ökat kvinnligt politiskt deltagande, jämställdhet, stärker kvinnors ekonomiska och sociala inflytande och motverkar könsbaserat våld.

Exempel på resultat:

- UN Women har genomfört en rad utbildningar för att stärka jämlikhet och kvinnors ekonomiska och sociala inflytande. Till exempel så gavs uppdragsutbildningar i jämlikhet och i att stärka kvinnors karriärmöjligheter till Moldaviens polismyndighet och skatteverk. Inom

³⁴ Centrul de Analiza si Prevenire a Coruptie, november 2024. *Coruptia si Mediul de Afaceri: Perceptiile Intreprinderilor Mici si Mijlocii din Republica Moldova*. Rapport, sida 13. Planit 15932.

³⁵ Sida, 2024. *IDLO Advancing integrity and transparency for a modern justice sector 2024-2027*. Planit ID 17040.

³⁶ World Economic Forum, juni 2024. *Global Gender Gap 2024*.

³⁷ East Europe Foundation, 2024. *Moldova Inegala*.

ramen för det svenska polissamarbetet har sedan ett särskilt chefsutbildningsprogram startats för kvinnor.³⁸

- Genom stödet till Women's Law Centre är också de juridiska ramverken för medicinsk rättsmedicin på väg att stärkas: ny lagstiftning har utarbetats och ligger nu hos parlamentet för godkännande: som omfattar digitalisering av bevisinsamlande, jämställdhetsintegrering, förbättrade riktlinjer för kroppskadebedömning, samt reviderade riktlinjer för landets fem Rättsmedicinska centra.³⁹
- I utbrytarregionen Transnistrien är det svårt att få genomslag för jämlikhet- och rättighetsfrågor. Men genom Sidas stöd till One UN för mänskliga rättigheter i regionen har ett antal mindre lokala civilsamhällesorganisationer lyckats hålla jämlikhet och mänskliga rättigheter på agendan och samtidigt driva ett meningsfullt erfarenhetsutbyte med organisationer i övriga Moldavien.⁴⁰

3.2.2 Stödområde 2: Fredliga och inkluderande samhällen

Mål 2.1: Stärkta förutsättningar för inkluderande försoningsprocesser samt konflikt- och våldsförebyggande arbete

Utvecklingstrend

Rysslands för ett mycket påtagligt hybridkrig för att destabilisera Moldavien och motverka den demokratiska processen mot EU-medlemskap, genom att använda oligarker för att finansiera pro-ryska kandidater och sprida falska rykten. Cyber- och hybridattacker intensifierades inför presidentvalet och EU-folkomröstningen i oktober 2024, som vanns av EU-vänliga krafter trots omfattande röstköp och desinformationskampanjer finansierade av ryskstödda oligarker. Ryssland har under vintern 2024/2025 orkestrerat en energikris i Moldavien för att ytterligare öka spänningarna mellan utbrytarregionen Transnistrien och övriga Moldavien.

Moldaviens regeringen har tagit en rad initiativ för att motverka det ryska hybridkriget och antagit en ny nationell säkerhetsstrategi för att stärka landets motståndskraft i ett utsatt geopolitiskt läge och där också för första gången Ryssland omnämns som ett säkerhetshot,⁴¹ samt genom initiativ som "media-literacy" program och ett särskilt stöd till mass-media och strategisk kommunikation med finansiering från EU.⁴²

Portföljens sammansättning

Portföljen bedöms vara väl sammansatt och svara mot strategins mål och mot den svåra politiska kontexten. Tolv insatser med ett utfall på 16,8 miljoner kronor 2024 svarar mot strategimålet. Sida samarbetar för att stärka mänskliga rättigheter i utbrytarregionen Transnistrien med FN-systemet, genom One UN joint programme och med lokala civilsamhällesorganisationer. Genom Martti Ahtisaari Peace Foundation (CMI) ges stöd till dialogen mellan den delvis autonoma regionen Gagauzien och det nationella parlamentet i Chisinau. EU-anpassning av lagar på säkerhetsområde görs i samarbete med Geneva Centre for Security Sector Governance (DCAF), där också svenska MSB ingår med en komponent om krishantering och beredskap. Verksamheten har under hösten 2024 förstärkts ytterligare genom att Folke Bernadotte Akademin (FBA) har en programhandläggare

³⁸ Sida, 2024. *Support to UN Women Moldova Strategic Note 2023-2027 implementation*. Amendment No.1. Planit 16570.

³⁹ Sida, 2024. *UNDP Strengthening Efficiency of and Access to Justice in Moldova 2020-2024*. Planit 55030228.

⁴⁰ Sida, 2024. *One UN Human Rights in the Transnistrian region 2022-2025* Planit 15962.

⁴¹ Sida, 2024. *Strengthening Security Sector Governance in Moldova (DCAF) 2022-2025*. Planit 15961.

⁴² IPRE, juni 2024. *IPRE Policy Brief no. 6/2024*.

placerad på ambassaden för att utveckla stödet till att stärka moldaviska institutioners krisberedskap och resiliens.

Exempel på resultat:

- Sidas stöd till organisationen International Media Support (IMS) har i samarbete med Centret för strategisk kommunikation och bekämpa desinformation (Stratcom Centre), satt upp en "task force" med brett deltagande, som under valkampanjerna hösten 2024, aktivt minskat effekten av den av Ryssland finansierade massiva desinformationskampanjerna.⁴³ Också Sidas stöd till Internews bidrog till att minska effekten av desinformation under valkampanjerna.⁴⁴
- Genom samarbetet mellan de svenska och moldaviska polismyndigheterna ökade antal kvinnliga poliser med 23%, från 1 800 2023 till 3 200. 27% av poliskåren är nu kvinnor, även om fortfarande 87% av ledningen är män. De flesta kvinnor är fortfarande på inre- och administrativa tjänster, men en viss förändring har skett under 2024 genom införande av ett "Management for Equal Opportunities Programme", och som lett till att för första gången sex kvinnor utnämns som distriktskontorschefer.⁴⁵
- Genom samarbetet med CMI har nu Gagauzien regionen ett flerspråkigt skolsystem. Reformen är central, då spänningar och konflikter mellan olika språkgrupperingar (ryska, rumänska och gagauz) i regionen är en stor utmaning.⁴⁶

3.2.3 Stödområde 3: Migration och återvändande

Strategin ska bidra till att målen i regeringens strategi för Sveriges globala utvecklingssamarbete inom migration, återvändande och frivillig återvandring 2024–2028 (UD2024/14340) uppfylls.

Strategin ska särskilt bidra till:

Mål 3.1: Stärkt kapacitet att hantera migration, med fokus på att motverka irreguljär migration, stärka asylhantering och bekämpa migrantsmuggling

Utvecklingstrend

Moldavien har en befolkning på 2,6 miljoner invånare och ytterligare omkring 1 miljon i diasporan. Den stora utvandringen skedde framför allt under de första tre årtiondena efter Moldaviens frigörelse efter Sovjetunionens fall. Den främsta orsaken till utvandringen var utbredd fattigdom och begränsade möjligheter att i Moldavien få välbetalda jobb för att försörja sin familj, kopplat till att omställningen till en modern demokratisk marknadsekonomi gick långsamt på grund av att oligarker tog över ekonomin, begränsade demokratiska reformprocesser och infiltrerade rättsväsendet, med ökad korruption och stora inkomstklyftor som följd. Moldaviens nuvarande regering har delvis lyckats häva den negativa trenden, drivit en aktiv reformpolitik och genomfört en rad konkreta reformer på vägen mot ett EU-medlemskap. Samtidigt har trenden att flytta till Ryssland för mer välbetalda jobb svängt mot en trend att man arbetar inom EU, framför allt för de omkring 1 miljoner moldaver som har rumänskt medborgarskap och därmed tillträde till att arbeta och studera inom EU. Detta reflekteras i att det var diasporan, till största delen de som är bosatta i väst, som röstade för EU-medlemskap i folkomröstningen. Utan diasporans röster - cirka 330 000 - hade det blivit ett negativt resultat i EU-omröstningen. Parlamentsvalen, planerade till hösten 2025, kan bli avgörande för om

⁴³ Open Global Rights, 3 maj 2024. *Make or break for Moldova's democracy: Collaboration needed to protect elections.*

⁴⁴ Sida, 2024. *Internews: Media Literacy and Moldovan Media 2022-2025*. Amendment No.2. Planit 15947.

⁴⁵ Sida, 2024. *Swedish Support to Police Reform in Moldova 2023-2026 (2nd phase)*. Planit 16487.

⁴⁶ Sida, 2024. *Institutionalized and Sustainable Dialogue: Gagauzia 2022-2025* Planit 15500.

den positiva trenden fortsätter eller om Moldavien riskerar att falla tillbaka in i den ryska intressesfären, vilket sannolikt skulle öka utvandringen. Moldavien är ett transitland för flyktingar från Ukraina. Sedan Rysslands invasion av Ukraina för tre år sedan har drygt en miljon ukrainska flyktingar korsat gränsen. Det stora antalet var en stor utmaning för landet. Av dessa reste de flesta vidare och idag befinner sig ca 123 000 ukrainska flyktingar i landet.⁴⁷ Moldavien har gjort stora insatser för de ukrainska flyktingarna från initiala humanitära insatser till senare arbete med fokus på integrering.

Portföljens sammansättning

Förändringsteorin för reformsamarbetet i Moldavien bygger på att bidra till att skapa bättre förutsättningar för människor att stanna kvar och bygga sig en framtid i landet. Flera insatser inom de övriga tematiska områdena inkluderar därmed stöd till reformer som skapar bättre levnadsvillkor i landet. Tematiskt område 3 Migration och återvändande infördes i strategin under slutet av 2024 och inga utbetalningar under året klassades mot detta område. Däremot har ett nytt samarbete mellan svenska migrationsverket och moldavisk migrationsmyndigheten förberetts och som startar under 2025. Inom det svenska valstödet inkluderas val-utbildning och tillgång till fria och demokratiska val även för diasporan. Detta har en viktig dimension både för europeisk integration och förbättrade levnadsvillkor som möjliggör för diasporan att återvända till Moldavien.

Mål 3.2: Stärkt kapacitet i värdsamhällen för inkludering av flyktingar och internflyktingar

Utvecklingstrend

Det stora antalet ukrainska flyktingar som korsade gränsen efter det att Ryssland invaderade Ukraina i februari 2022, innebar stora utmaningar där myndigheterna först stod helt oförberedda. Moldaviens regering och befolkning gjorde sedan en mycket stor insats, där de under krigets första månader, innan internationella hjälporganisationer var på plats, med att ta emot flyktingar vid gränsen, upplåta sina privata hem, öppna skolor och hotell. De cirka 123 000 flyktingar som fortfarande befinner sig i Moldavien har till allra största delen integrerats väl i lokalsamhället. Moldavien fick erkännande av FN vid 2024-års "UNCHR Nansen Refugee Award" för sitt arbete med att ge ukrainska flyktingar skydd.

Portföljens sammansättning

Tematiskt område 3 Migration och återvändande infördes i strategin under slutet av 2024 och inga utbetalningar under året klassades mot detta område. Däremot har Sida, sedan Rysslands krig startade 2022, gett stöd till partner inom reformsamarbetet som har inkluderat ukrainska flyktingar i sina program som omfattat psykosocialt och juridiskt stöd, bostäder, barnomsorg, entreprenörskap och till att komma in på arbetsmarknaden. Till exempel genom organisationer såsom: UN Women, East Europe Foundation, Women's Law Centre, EcoVisio, Artemida och UNDP.⁴⁸

⁴⁷ Regional Refugee Response for the Ukraine Situation, Inter-agency operational update, Moldova, Quarter 3 2024

⁴⁸ UN Women, 22 februari 2024. *Ukrainian refugees launch businesses and build a new community in Moldova.* (unwomen.org).

3.2.4 Stödområde 4: Miljö- och klimatområde 4: Hållbar utveckling och hållbart nyttjande av naturresurser

Mål 4.1: Stärkta förutsättningar för minskad miljöpåverkan, hållbar förvaltning och hållbart nyttjande av naturresurser, samt skydd, bevarande och restaurering av biologisk mångfald och dess ekosystem

Utvecklingstrend

Miljö och klimat utgör en stor del av de reformer som krävs i förhandlingarna mot ett EU-medlemskap. I linje med EU-närmandet har Moldaviens regering prioriterat tre sektorer: avfallshantering, uthålligt skogsbruk och integrerad vattenresursanvändning. Reformerna har också genomförts på en rad områden, en ny miljöstrategi 2024-2030 i linje med Agenda 2030 har antagits och regelverk som syftar till att förbättra luftkvaliteten, avfallshantering, producenters miljöansvar och vattenresursanvändning har anpassats till EU:s normer.⁴⁹ Moldavien har också antagit lagar för skydd av utrotningshotade arter, skydd av habitat och för ett hållbart nyttjande av biologiska naturresurser.⁵⁰

För att möta miljö- och klimatutmaningarna bedömer Moldaviens regering att skogsarealen måste öka. Endast 13% av landytan är skogsmark, jämfört med genomsnitt i EU:s medlemsstater på 39%.⁵¹ Europeiska investeringsbanken (EIB) har gett ett lån på 200 miljoner Euro för återbeskogning och franska AFD ett lån på 50 miljoner Euro i teknisk rådgivning för att modernisera skogsbrukssektorn, mot ett mer hållbart framtida skogsbruk. Lånefinansiering för att modernisera skogsbruket är en utmaning i sig då avkastningen på investeringen ligger långt in i framtiden, jämfört med till exempel investeringar i alternativa energikällor, som skulle ge både avkastning och energibesparingar på kortare tid.

Trots att det görs framsteg med reformer av lagar och regelverk, så har dessa hittills gett mycket litet avtryck i praktiken. Miljögifter från jordbruk och industrier och utsläpp av orenat kommunalt avloppsvatten orsakar stora skador på ekosystemen. Moldavien saknar effektiva institutioner för att implementera reformerna i praktiken. De återkommande energikriserna de senaste tre vintrarna har också ökat avskogningen.

Portföljens sammansättning

Portföljen är väl sammansatt och har en god balans mot strategins mål och de områden som Moldavien prioriterar inom klimatområdet. Under 2024 innehöll portföljen 7 insatser med ett utfall på 16,8 miljoner kronor. Stöd ges till civilsamhällesorganisationer för att öka medvetenheten om miljö- och klimatutmaningarna och vikten av grön omställning mot en cirkulär ekonomi, samt till utbildning i miljöjournalistik som tidigare saknades i landet. Ett strategiskt stöd ges EU-anpassning av lagstiftning för vattenresurser och till de bilaterala förhandlingarna med Ukraina om vattenresursutnyttjande av gränsfloden Nistru.

Exempel på resultat:

- Moldaviens nyligen antagna nationella miljöstrategi 2024-2030, togs fram med stöd från det Sida-finansierade "Green Justice"-projektet.

⁴⁹ Government of Moldova, 2024. *National Environment Strategy 2024-2030*.

⁵⁰ Government of Moldova, 1993. *Law on Environmental Protection: 1515-XII*.

⁵¹ World Bank, 22 maj 2024. *Investing in Moldova's Forest Biodiversity to Build a More Sustainable Future*.

- Genom UNDP har Sida givit tekniskt stöd till Moldavien att ta fram en ny avrinningsområdesplan för uthålligt nyttjande av floden Nistru, samt det pågående stödet till att införa EU:s ramdirektiv för vattenresurser.⁵²
- Tre trädplanteringsevents organiserades av civilsamhällesorganisationer, som ett led i att öka miljömedvetande på kommunal nivå och som samlad många deltagare och fick stor uppmärksamhet i nationella media.

Mål 4.2: Minskad klimatpåverkan, inklusive ökad tillgång till förnybar energi och en högre energieffektivitet

Utvecklingstrend

Gas är fortfarande den huvudsakliga källan för uppvärmning och elektricitet. Moldavien har de senaste året intensifierat ansträngningar att göra sig oberoende av rysk gas genom nya investeringar i energisamarbete/kraftöverföring från Europa via Rumänien och genom att anpassa lagstiftning som reglerar energiproduktion också ger ökade möjligheter till lokaliserad, småskalig energiproduktion (så kallade "energy communities") till EU:s ramverk.⁵³

De senaste vintrarnas energikriser har ökat intresset för investeringar i förnybar energi. Sedan 2022 har kapaciteten tredubblats och uppgick i december 2024 till 580 MW fördelat på 68% solpaneler, 27% vind och 5% biogas⁵⁴. Under 2023, stod förnybar energi för i genomsnitt 6% av landets totala elproduktion och de planerar att det ska öka till minst 30% till 2030.⁵⁵ Även om det görs ansträngningar för att minska beroendet av fossila energikällor så är det, som siffrorna ovan visar, lång väg kvar till en omställning mot en hållbar energiproduktion, och energieffektiva offentliga byggnader och bostäder.

Portföljens sammansättning

Portföljen uppfyller väl strategins inriktning på området och har ett tydligt fokus på stöd till Moldaviens EU-anpassning av lagar och regelverk, samt till civilsamhällets påverkansarbete för att driva miljömedvetandet framåt. Portföljen omfattar tre insatser med ett utfall på 4,8 miljoner kronor 2024. Viktigt att notera att flertalet insatser inom miljöområdet svarar mot samtliga tre miljö- och klimatmål i reformstrategin.

Exempel på resultat:

- Genom UNDP ger Sida stöd till projektet Resilient Communities, som i sin tur arbetar med en rad lokala partner i landet. Projektet gjorde ett viktigt bidrag 2024 genom att ta fram underlaget till ett "energisamhälleskoncept" (Energy Community Concept), som lagt grunden till en effektivare integrering på energimarknaden av lokalproducerad energi från solpaneler och vindkraft.
- Exemplet ovan har sedan lagt grunden för ett samarbete mellan Sida, Norad och UNDP att bidra till lokal produktion av hållbar energi, och den första så kallade "energy community" beräknas vara klar att gå i produktion under 2025.⁵⁶

⁵² UNDP, oktober 2024. *Sustainable management of the Nistru River 2_ Moldova 2022-2026*. Minutes of the 5th Project Board Meeting, October 2024. Planit 15938.

⁵³ European Commission, 30 oktober 2024. *Republic of Moldova 2024 Report*. sida 78.

⁵⁴ Ministry of Energy of the Republic of Moldova, januari 2025. *Installed renewable power plants by December 2024*. (energie.gov.md).

⁵⁵ Moldova Investment Agency, 2024. *Moldova's Ambitious Targets for Green Energy*.

⁵⁶ Sida, 2024. *UNDP Resilient Communities 2 Moldova 2024-2028*. Planit 16070.

Mål 4.3: Förbättrad anpassningsförmåga, stärkt motståndskraft mot klimatförändringar och miljö- och naturkatastrofer

Utvecklingstrend

Effekterna av klimatförändringarna är påtagliga och drabbar särskilt fattiga och utsatta grupper på landsbygden. Klimatförändringarna märks tydligt, till exempel har lantbruket drabbats hårt av stigande temperatur, perioder av torka, kraftiga regn och översvämningar.

Moldaviska beslutsfattare är väl medvetna om utmaningarna och vikten av att stärka motståndskraften mot klimatförändringar, inte minst vad gäller tillgången på vattenresurser och jordbruksnäringens utmaningar. I april 2024 antog regeringen en klimatlagstiftning med det långsiktiga målet att samhället ska vara klimatneutralt år 2050.⁵⁷ Moldavien antog 2024 också en nationell strategi för katastrofberedskap med syfte att stärka den operationella förmågan, samt utveckla skydd av samhällsviktig infrastruktur och system för tidig varning i händelse av katastrof.⁵⁸

Även om det pågår flera initiativ, är kapaciteten hos myndigheterna låg och det återstår en lång process till att stärka anpassningsförmågan och motståndskraften.

Portföljens sammansättning

Portföljen svarar väl mot strategimålet genom stöd till att öka motståndskraften genom konkreta aktiviteter i lokalsamhället såväl som policyutveckling på nationell nivå. Portföljen omfattar tre insatser med ett utfall på 6,8 miljoner kronor 2024.

Exempel på resultat:

- Genom "UNDP Resilient Communities Initiative" har kvinnor som driver mikroföretag inom jordbruk fått bidrag till investeringar i till exempel: växthus, effektivare bevattning, solpaneler ökat sina inkomster genom att förlänga växtsäsongen och sälja produkter av bättre kvalitet under en längre tid av året på lokala marknader.
- I stödet genom UNDP till att införa EU:s ramdirektiv för vattenresurser sker en upphandling av fyra stationer för automatisk vattenivåmätning och som när de installeras kommer att uppfylla EUs krav på monitoring av landets vattendrag.
- SMHI startade 2024 ett myndighetssamarbete i att uppgradera kapacitet för insamling av klimatdata som utgör en viktig faktor i EU-anpassning och i Moldaviens åtaganden enligt NDC:erna.⁵⁹

3.2.5 Stödområde 5: Inkluderande ekonomisk utveckling

⁵⁷ Ministry of Environment, Moldova, 3 juli 2024. *Climate Change Adaptation Program of the Republic of Moldova until 2023*. Presentation av Aliona Rusnac.

⁵⁸ Government of Moldova, 2024. *National Disaster Risk Reduction Strategy 2024-2030*.

⁵⁹ Cooperation SMHI-SHC Moldova 2024-2029. Implementation Plan SHC Moldova. Planit 16554.

Mål 5.1: Förbättrade förutsättningar för produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor

Utvecklingstrend

Rysslands krig mot Ukraina har kraftigt påverkat Moldaviens ekonomi: Energikriser, ökade energikostnader, inflation, kostnader för flyktingmottagande, men också den globala konjunkturedgången det senaste året, har i sin tur minskat privata sektorns investeringar, minskat hushållens inkomster och försenat reformer av sociala trygghetssystem. Även om IT-sektorn visar på en fortsatt uppgång och skapar fler arbetstillfällen så finns det i resten av ekonomin fortsatt stora utmaningar med arbetsmiljö, arbetsvillkor, låg minimilön samt högt antal arbetsplatsolyckor. Arbetskraftsutvandringen utgör en stor utmaning för den moldaviska ekonomin och det finns ett glapp mellan vad företag i Moldavien behöver och vilken kompetens och erfarenhet som finns hos den arbetsföra befolkningen i landet. Befolkningen över 15 år som inte är i utbildning eller har en anställning har ökat något, med 0,5% jämfört med 2024. I denna grupp är också kvinnor överrepresenterade, 57,8% jämfört med män 42,2% i landet som helhet. På landsbygden är skillnaden mellan kvinnor och män ännu större: 61,3% av kvinnorna utan anställning eller i utbildning, jämfört med 38,7% i städerna.⁶⁰

Moldaviens regering är väl medveten om utmaningarna och har lanserat flera strategiskt viktiga initiativ för att stimulera sysselsättning och företagande. Moldaviens väg mot EU-medlemskap är en viktig positiv faktor som skapat incitament för reformer. I och med att Moldaviens förhandlingar om medlemskap nu startar formellt, har EU utlovat ett stort stöd för att stimulera ekonomisk tillväxt på 1.8 miljarder euro.

Portföljens sammansättning

Portföljen omfattar insatser som stöder produktiv sysselsättning med betoning på sektorer som bedöms ha stor tillväxtpotential såsom IT, kreativa industrier, media, textil och design. Portföljen innehöll fem insatser med utfall på 32,1 miljoner kronor 2024. Portföljen är relativt väl sammansatt men behöver ges ett ökat fokus på anständiga arbetsvillkor.

Future Technologies Activity projektet (FTA)⁶¹ gav strategiskt stöd till en stor grupp aktörer och till flera viktiga reformer mot EU-anpassning som syftade till att förbättra företagsklimatet, bygga hållbara ekosystem för innovation och entreprenörskap med särskild fokus på kvinnor, grön omställning för småföretagare, samt att anpassa utbildning inom IT-, kreativa industrier, och media till behoven av arbetskraft med rätt kompetens för att driva landets utveckling. Genom programstöd till UN Women och genom det EU-delegerade Start up City Cahul projektet, ges ett väl riktat stöd till policyutveckling, innovation, stöd till att bygga ekosystem för startups och kvinnligt entreprenörskap. Genom UN Women ges stöd till att motverka trakasserier på arbetsplatsen⁶². Tillgång till barnomsorg är en central fråga för ökad sysselsättning i Moldavien och Sverige har bidragit till att den moldaviska regeringen och näringslivet infört möjligheter till alternativ barnomsorg. Ett komplement är den regionala satsning på barnomsorg som ILO driver med stöd genom Sidas globala strategier.

⁶⁰ Statistica Moldovei, 12 december 2024. *Population outside the labor force in the Republic of Moldova in the third quarter of 2024.*

⁶¹ Sida, 2021. *USAID – Moldova Future Technologies Activity (FTA) 2021 – 2027*. Planit 15148. Sidas andel i insatsen är 21%, UKaid 13% och övriga medel var från USAID.

⁶² Sida, 2023. *UN Women Moldova Strategic Note 2023-2027 Implementation*. PlanIt 16570.

Portföljen bidrar till att stärka bistånd- och handelssynergier inom strategiska sektorer. Sida har bland annat ett nära samarbete med Kommerskollegium som har ett nytt uppdrag att främja handel mellan Sverige och Moldavien. Tio moldaviska IT-företag som deltagit i FTA-programmet är nu aktiva i Kommerskollegiums program och av dessa är tre-fyra i uppstarten av att teckna avtal med svenska företag (kapitel 2.4).

Exempel på resultat:

- FTA-programmet har under tre år (2022- 2024) gett mycket god utväxling för de biståndsmedel som Sida investerat tillsammans med USAID och UKaid, till exempel:
 - Mobiliserat kapital: För varje krona (eller 1 USD) som investerats i innovationscenter och i utbildningssatsningar har 9 kronor mobiliserats från privata sektorn och 2,60 kronor från moldaviska regeringen och andra givare.
 - 97 policyinitiativ där FTA bidragit med tekniskt stöd till att stärka digital ekonomi, innovationscentra, kreativa industrier och IT-parker. Två konkreta exempel är: lagen om e-handel som har gett mycket stor utväxling för export för Moldaviens textil och modeindustri; och en digital plattform "EVO App" som samlar tillgång till samtliga myndighetstjänster för privatpersoner och företag i en enda plattform.
 - Designat 252 kurser och utbildningar (delfinansierade i samarbete med moldaviska universitet och privata sektorn) som möter företagens behov av kvalificerad arbetskraft inom game design, digitala media och animering, hållbar modeproduktion, IT och automation.
 - 1 100 små- och medelstora företag har ökat sin produktion och effektivt genom att investera i nya tekniska och mer hållbara lösningar och bidragit till att skapa 7 000 nya arbetstillfällen.⁶³
- Genom FTA-programmet lanserades också två nya innovationscenter (av totalt 11 center) under 2024:
 - GLIA – Impact Hub, för kvinnligt entreprenörskap. Chisinaus handelshögskola (ASEM) är värd för centret som drivs i samarbete med organisationen för kvinnliga företagare (AFAM). Utbildningsministeriet finansierade bygg/renoveringskostnaderna och förutom FTA har UN Women, Ukraine-Moldova American Enterprise Fund (UMAEF) och Moldcell Foundation bidragit till centret.
 - Cybercore Academy, på Moldaviens Tekniska Universitet (UTM) utbildar tekniker i cybersäkerhet för offentliga och privata sektorn. Förutom stödet från utbildningsministeriet och givarna, har internationella företag på området, Cisco, Google och Fortinet gett viktiga bidrag till både utrustning, programvaror och utbildning.
- Genom det EU-delegerade projektet "Startup City Cahul", där ett innovationscenter för södra Moldavien i staden Cahul byggs, har Sida bidragit till bättre förutsättningar för entreprenörskap i en region som inte tidigare fått del av den ekonomiska utvecklingen som till stor del varit koncentrerad till Chisinau.^{64,65}
- Parallellt till det EU-delegerade projektet startade Sida 2024 ett stöd till den stiftelse – Inotek - som skapats för att driva centret. Genom ett mentorskap och teknisk rådgivning har Inotek utvecklat sin organisationsmodell och system för intern styrning och kontroll. Som ett led i att bygga ett regionalt ekosystem för entreprenörskap har Inotek under 2024 organiserat korta kurser, seminarier och event för olika målgrupper: 260 deltagare från offentlig och privatsektorn deltog i "digital literacy courses"; 50 småföretag har ökat sina kunskaper i att

⁶³ Chemonics Ltd, November 2024. *Future Technologies Activity in Moldova – Year 3 Annual Report (fiscal year october 2023 – september 2024)*. Planit 15148

⁶⁴ Moldovan Association of ICT Companies. Year 4 Progress Report. 2024, p. 19. PlanIt 13797. EU4Moldova: Startup City Cahul 2020-2025.

⁶⁵ Moldovan Association of ICT Companies. Year 4 Progress Report. 2024, p. 19. PlanIt 13797. EU4Moldova: Startup City Cahul 2020-2025.

investera i digitala lösningar för produktion och e-handel; 4 000 studenter och elever har tagit IT-relaterade kurser i webbdesign, grafisk design, AI och C++ programmering.

Mål 5.2: Förbättrade försörjningsmöjligheter för exkluderade eller diskriminerade grupper

Utvecklingstrend

Den ekonomiska utvecklingen är till stor del koncentrerad till huvudstaden Chisinau. Människor i mindre samhällen och på landsbygden har sämre tillgång till samhällsservice, lägre löner och färre möjligheter till arbete. Det finns en omfattande diskriminering av utsatta grupper såsom personer med funktionsnedsättningar och romer. Även om antalet kvinnor i ledande ställningar har ökat så är diskriminering i arbetslivet en stor utmaning. Endast 54% av kvinnorna har avlönat arbete och kvinnor har i genomsnitt 14% lägre lön för samma arbete som män.⁶⁶ Reformen och politiska viljan att förbättra affärsklimatet för privata sektorn fortsätter, inklusive särskilda åtgärder för kvinnors entreprenörskap⁶⁷ och ekonomiska egenmakt.

Portföljens sammansättning

Portföljen är relativt liten, men omfattar för strategimålet relevanta insatser som riktar sig till ungdomar, kvinnor, ukrainska flyktingar och romer, och som främjar sysselsättning och inkludering.⁶⁸ Fem insatser med ett utfall på 14,5 miljoner kronor 2024 svarar mot målet. I dialog med East Europe Foundation (EEF) har stödet till socialt entreprenörskap stärkts ytterligare. Ett nytt fyraårigt program startade 2024, för att fler från utsatta grupper, såsom romer och personer med funktionshinder, ska ges tillgång till meningsfullt arbete med goda anställningsvillkor, genom att öka företags engagemang för socialt entreprenörskap. I projektet utgår EEF från ett rättighetsperspektiv, där målgrupperna själva ska delta aktivt i att forma projektet i dialog med företag och myndigheter.⁶⁹

Exempel på resultat:

- Genom det nya stödet till EEF, har portföljen stärkts tydligare focus på utsatta grupper och arbete med policy för att fler ungdomar ska stärka sina möjligheter till utbildning, entreprenörskap och komma in på arbetsmarknaden⁷⁰.
- UN Women arrangerade i december 2024 en nationell konferens för "Women's Economic Empowerment" där de 120 personer deltog i att diskutera innovativa lösningar till att öka kvinnors tillgång till finansiering, skapa stöd-nätverk och förändra sociala normer och diskriminering av kvinnor i yrkeslivet.⁷¹
- Det EU-delegerade projektet Startup City Cahul, genom Inotek, genomför ett program riktat till att öka intresset för entreprenörskap hos kvinnor i en region av Moldavien där kvinnor har sämre möjligheter till inkomst. Under 2024 deltog 130 kvinnor i programmet, varav ett tiotal har omsatt sina idéer och startat sina egna företag.⁷² Inotek arrangerade också kurser i

⁶⁶ UN Women Moldova, 2023. "UN Women Moldova Annual Report 2023 - Entrepreneurship update".

⁶⁷ Economic Council to the Prime Minister of the Republic of Moldova, 2024. "Government continues to support female entrepreneurship" – Press release.

⁶⁸ Sida, 2021. *Moldova Future Technologies Activity (FTA)*, PlanIt 15148; och Sida, 2022. *UNDP Building Capacities for Trade Transnistria 2022-2026*. PlanIt 15945

⁶⁹ Sida 2024. *East European Foundation Moldova: Impact Space 2024-2028*. Planit 17251.

⁷⁰ Sida 2024. *Engaging Citizens, Empowering Communities 2021-2025*. Planit 14798.

⁷¹ UN Women, 9 december 2024. *National Conference on Women's Economic Empowerment Principles*. (moldova.unwomen.org).

⁷² Moldovan Association of ICT Companies. Year 4 Progress Report. 2024, p. 39. PlanIt 13797. EU4Moldova: Startup City Cahul 2020-2025.

Robotics för 300 skolbarn, där de aktivt sökte engagera barn från socialt utsatta familjer och där 10 barn också deltog.⁷³

Mål 5.3: Stärkta förutsättningar för en fri, rättvis och hållbar handel

Utvecklingstrend

Moldaviens väg mot EU-medlemskap skapar incitament för ett effektivare och miljömässigt mer hållbart företagande. Den moldaviska regeringen prioriterar ekonomisk utveckling och har lanserat ett nationellt program för ökat företagande, bra jobb och konkurrenskraft.⁷⁴ Frihandelszoner med viss skattereduktion, industriparker och låga bolagsskatter inom exempelvis IT har bidragit till entreprenörskap och skapat incitament för ökade investeringar. Under 2023 ökade Moldaviens IT-export med 28% jämfört med 2021 och IT-industrin stod för 5,3% av landets BNP, en markant ökning från 1,5% 2015.⁷⁵ Den geopolitiska kontexten med Rysslands krig i Ukraina har dock minskat intresset för internationella investeringar, samtidigt som kriget inneburit en ökad orientering mot handel med väst. EU är fortsatt den viktigaste handelspartnern, 2023 var 53,7% av Moldaviens totala handel med EU, 65% av export till och 46% av import från EU. I juli 2024 beslutade EU att förnya de autonoma handelsåtgärderna för Moldavien, vilket innebär en temporär suspension av alla utestående tullar och kvoter.⁷⁶ Andra viktiga handelspartner är Ukraina 13,1% och Kina 8,1%. Handeln med Ryssland har fortsatt att minska och utgjorde endast 3,7%.⁷⁷ För att ytterligare stödja Moldaviens integrering, har EU beviljat en ett-årig tillfällig tullbefrielse för jordbruksprodukter.

Portföljens sammansättning

Portföljen svarar väl upp mot strategins mål. Fem insatser med ett utfall på 19,6 miljoner kronor genomfördes under 2024. Sidas marknadsansats med stöd till reformer för att förenkla företagsklimatet, inklusive tillståndsgivning, digitalisering och e-handel - med särskild fokus på sektorer med stor utvecklingspotential - har gett en positiv effekt i ökad handel för IT-sektorn och textil/modeindustrin.

Exempel på resultat:

- Ett effektivt samarbete med Kommerskollegium - "Open Trade Gate Sweden" – har öppnat för att moldaviska IT-företag som deltagit i FTA-programmet, nu tecknar kontrakt med handelspartner i Sverige (Se kapitel 2.3).
- Svensk expertis i hållbart mode och från Kommerskollegium fick stor uppmärksamhet på årets upplaga av "Moldova in Fashion Conference" i oktober 2024. Vid besök på sex modeföretag diskuterades möjligheter till handel med Sverige och ökad integrering i europeiska värdekedjor.
- Ad Trade projektet, som verkar för att integrera småföretagare utbrytarregionen Transnistrien bidrog med att förenkla processerna för exportlicenser och kontakter med potentiella importörer på den europeiska marknaden.

⁷³ Inotek4Cahul, 9 januari 2024. *Minutes of Meeting*. Styrelsemötesprotokoll. UM2024/12257/CHIS-30.

⁷⁴ Government of Moldova. April 2023. *Aviz privind consultarea publică a proiectului hotărârii Guvernului cu privire la aprobarea Programului național pentru promovarea antreprenoriatului și creșterea competitivității în anii 2023-2027*. (particip.gov.md).

⁷⁵ Chemonics Ltd, November 2024. *Future Technologies Activity in Moldova – Year 3 Annual Report (fiscal year october 2023 – september 2024)*, sida 69. Planit 15148,

⁷⁶ EU, oktober 2024. *EU-Moldova Factsheet*. Moldova Factsheet by DG Near. (enlargement.ec.europa.eu).

⁷⁷ European Commission, maj 2024. *EU-trade relations with Moldova*. (policy.trade.ec.europa.eu).

4. Implikationer

- Portföljen har anpassats efter rådande kontext med ökat stöd inom fred och energi, med både kortsiktiga och långsiktiga insatser.
- Fokuset på Ukraina och närområdet inklusive Moldavien, innebär både utmaningar och möjligheter för reformsamarbete. Exempel på förändringar i som planeras i linje med den nya reformagendan är inom strategiområdet ”inkluderande ekonomisk utveckling”, med ett ökat stöd till att stärka handel och fortsatt samarbete inom Team Sweden med andra centrala svenska aktörer som Kommerskollegium och Swedfund.
- Rysslands invasion av Ukraina och de multipla kriser (energi, inflation, flyktingkriserna) som drabbat Moldavien, samt de försök av politiska krafter lojala mot Ryssland att destabilisera Moldavien, innebär att det geopolitiska läget snabbt kan förändras. Viktigt att bibehålla flexibilitet i reformsamarbetet för att snabbt kunna möta förändringar i kontexten.
- Parlamentsvalet hösten 2025 kan bli avgörande för Moldaviens fortsatta väg mot EU-medlemskap. Inför valet kommer desinformation, ryktesspridning och cyberattacker finansierade av Ryssland att öka kraftigt. De nya stöden som inleddes hösten 2024 för att stärka valkommissionens arbete och stärka oberoende medias förmåga att motverka desinformation är därför mycket viktiga under det kommande året.
- Utvecklingen i Ukraina, och USAs nya geopolitiska hållning, kommer att påverka även möjligheter att fokusera på EU-integrering i Moldavien – och påverkas av geopolitiska kontexten och fortsatt stöd till Ukraina från flertalet länder.
- EU-kommissionens tillväxtplan för Moldavien med ett stöd på 1,5 miljarder Euro i lån och 385 miljoner i bidrag (oktober 2024), bedöms bli mycket viktig för den fortsatta processen, bidra till viktiga reformer, stärka ekonomin och dess integration på EU:s inre marknad.
- Fortsatt relativ stabilitet och EU-närmande bör ej tas för givet. Beredskap bör finnas för tilltagande instabilitet, givet utvecklingen i regionen samt energi-situationen, samt att anpassningar i portföljen kan komma att bli nödvändig givet utfall av kommande val och kontexten inför valet.
- USA:s beslut att i februari 2025 stoppa allt bistånd genom USAID, får stora konsekvenser för Moldavien och i ett känsligt skede, mitt under pågående energikris och inför parlamentsvalet till hösten. De sektorer som drabbas hårdast är energi, marknadsutveckling, oberoende media, bekämpandet av desinformation och stödet till reformer av rättsväsendet.
- USA:s beslut påverkar också Sida:s verksamhet, då den största insatsen i portföljen, Future Technologies Activity (FTA) genomfördes i samarbete med USAID och UKaid. Ett 70-tal rådgivare och experter som var placerade på innovationshubbar, branschorganisationer och på myndigheter finansierades av programmet. Då USAID har avtalet med genomförande part, är det i dagsläget oklart om hur Sida effektivast kan gå in och fortsätta samarbetet med aktörerna i landet, vilket innebär att en stor del av verksamheten hos lokala aktörer nu riskerar att stoppas och personal friställs.

Bilaga 1. Sidas samlade biståndsverksamhet

Översikt av insatser inom andra svenska strategier till Moldavien år 2024

Land	Strategi	Insats	Utbetalningar
Moldavien	1030103 - Stöd genom svenska organisationer i det civila samhället 2016-2022	54030557 - We Effect ram 2018-2022	-30
Moldavien	1030104 - Utvecklingssamarbete med det civila samhället 2024	16596 - Individuell Människohjälp (IM)/CSO "Shifting power for justice" 2024-2025	6 603 120
Moldavien	1030104 - Utvecklingssamarbete med det civila samhället 2024	54030598 - Olof Palme International Center frame 2020-2025	270 910
Moldavien	1030104 - Utvecklingssamarbete med det civila samhället 2024	54030563 - IM Individuell Människohjälp, insatsavtal 2019-2023	-34 355
Moldavien	1130103 - Kapacitetsutveckling, partnerskap och metoder som stöder Agenda 2030 för hållbar utveckling 2018-2022	16959 - JPO JPOSC 2024	2 134 148
Moldavien	1130103 - Kapacitetsutveckling, partnerskap och metoder som stöder Agenda 2030 för hållbar utveckling 2018-2022	16742 - EU Twinning KemI Moldavien	187 772
Moldavien	1130103 - Kapacitetsutveckling, partnerskap och metoder som stöder Agenda 2030 för hållbar utveckling 2018-2022	12936 - Program för kapacitetsutveckling inom hållbar upphandling	29 538
Moldavien	1130104 - Innovation partnerskap och Kapacitetsutveckling 2024-2028	54120189 - ITP 315 Gender Based Violence	1 469 760

Moldavien	1130104 - Innovation partnerskap och Kapacitetsutveckling 2024-2028	54120190 - Developing Strategies for National Chemicals Management (ITP 320 + moduler)	650 067
Moldavien	1130104 - Innovation partnerskap och Kapacitetsutveckling 2024-2028	16742 - EU Twinning KemI Moldavien	279 936
Moldavien	1150104 - Reformsamarbete med Västra Balkan och Turkiet 2021-2027	14239 - ERRC Romers rättigheter 2022-2027	1 020 000
Moldavien	1150104 - Reformsamarbete med Västra Balkan och Turkiet 2021-2027	15857 - CRPM 2022-2026	76 000
Moldavien	1150105 - Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	15148 - USAID - Moldavien Framtida Teknologier (FTA) 2021-(2026) - 2027	44 000 000
Moldavien	1150105 - Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	17252 - UNDP Valstöd 2024-2025 - Stärkt demokratisk motståndskraft Moldavien EDMITE III	20 200 000
Moldavien	1150105 - Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	15945 - UNDP Kapacitetsutveckling handel Transnistrien 2022-2026	20 000 000
Moldavien	1150105 - Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	16570 - UN Women Moldova implementering av SN 2023-2027	18 412 395
Moldavien	1150105 - Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	16487 - Svenskt stöd till polisreformen i Moldavien 2023-2026 (fas 2)	13 315 000
Moldavien	1150105 - Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	15947 - Internews: Media Literacy and Moldovan Media 2022-2025	11 565 665
Moldavien	1150105 - Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	15961 - Stärkt styrning av säkerhetssektorn i Moldavien 2022-2025	9 820 068
Moldavien	1150105 - Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	15500 - Institutionalized and Sustainable Dialogue: Gagauzia 2022-2025	7 775 165
Moldavien	1150105 - Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	16906 - ProCredit Moldavien portföljgaranti - småföretag och gröna investeringar	7 674 890

Moldavien	1150105 - Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	16021 - Grön Agenda - Regional Östeuropa (SEI)	7 480 000
Moldavien	1150105 - Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	15960 - Skatteverket - Reform av Moldaviska Skatteverket III 2023 - 2027	7 195 359
Moldavien	1150105 - Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	15962 - One UN Human Rights in the Transnistrian region 2022-2025	7 096 560
Moldavien	1150105 - Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	16017 - Europarådet regionalt ÖstP 2023-2027	7 000 000
Moldavien	1150105 - Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	15431 - SSM Radioaktiv avfallshantering Moldavien fas II 2021-2027	6 550 000
Moldavien	1150105 - Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	15217 - Green Justice EcoContact 2021-2025	5 892 236
Moldavien	1150105 - Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	16554 - Samarbete SMHI-SHS Moldavien 2024-2029	5 060 000
Moldavien	1150105 - Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	17196 - Artemida: Kampen mot våld mot kvinnor, Moldavien 2024-2028	5 000 000
Moldavien	1150105 - Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	17251 - East European Foundation Moldova: Impact Space 2024-2028	5 000 000
Moldavien	1150105 - Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	17090 - SALAR Förberdande: Reformen av den offentliga förvaltningen i Moldavien 2024	4 515 000
Moldavien	1150105 - Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	16076 - e-transformation of policing processes related to contravention UNDP 2022-2026	4 513 000
Moldavien	1150105 - Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	16974 - Inotek4Cahul 2024 - 2027	4 500 000
Moldavien	1150105 - Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	15938 - Hållbar förvaltning av floden Dnjestr (Dniester II)	4 029 099

Moldavien	1150105 - Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	16962 - Open Fun Fotbollsskolor Moldavien 2024-2028	3 651 000
Moldavien	1150105 - Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	15933 - Kärnstöd Balti Legal Clinic Moldavien 2023-2026	3 175 410
Moldavien	1150105 - Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	16717 - Kärnstöd Women`s Law Center 2023-2027	3 000 000
Moldavien	1150105 - Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	16961 - Förstärkning av personalstyrningen inom den moldaviska kriminalvården 2024-2028	2 971 960
Moldavien	1150105 - Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	15742 - Kärnstöd Biotica 2022-2025	2 559 052
Moldavien	1150105 - Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	16970 - UNDP Resilient communities 2_ Moldavien 2024-2028	2 000 000
Moldavien	1150105 - Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	17040 - IDLO Främja integritet och öppenhet för en modern rättssektor 2024-2027	2 000 000
Moldavien	1150105 - Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	15932 - Kärnstöd Center for Analysis and Prevention of Corruption Moldova 2022-2025	1 573 377
Moldavien	1150105 - Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	16555 - EcoVisio - Avfallshantering Moldova 2023-2025	1 500 000
Moldavien	1150105 - Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	15931 - Kärnstöd Women`s Initiatives 2022-2025	1 000 000
Moldavien	1150105 - Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	16672 - ITP 295 Demokratisk mediestyrning i östliga partnerskapet 2023-2024	433 775
Moldavien	1150105 - Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	17148 - Evaluation - Core Support Moldova 2024	193 750
Moldavien	1150105 - Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	14795 - Förberedande stöd Platforma	-14 890

Moldavien	1150105 - Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	15946 - Independent Journalism Center: independent media 2022-2023	-52 380
Moldavien	1150105 - Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	15308 - Fact-finding by Swedish Penitentiary & Probation Service Moldova 2021	-101 191
Moldavien	1150105 - Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	16349 - VB MDTF Nöd hjälp och resilience för Moldavien 2022 - 2024	-133 131
Moldavien	1150105 - Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	14349 - Kärnstöd Artemida 2020-2023	-302 832
Moldavien	1150105 - Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	16683 - Kriminalvården - samarbete med Moldavien 2023-2027	-499 968
Moldavien	1150105 - Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	15939 - Att stärka den moldaviska skogssektorn: Inception Phase 2022-2023	-759 050
Moldavien	1150105 - Reformsamarbete med Östeuropa 2021-2027	55120031 - EBRD Women in Business Programme Moldova 2018-2021	-5 031 662

Bilaga 2. Exempel på insatser med könsuppdelad statistik

Inga exempel finns i nuläget från Moldavien.